

A Study on the Silence of the Lambs in the Context of the Heroine's Journey Model

Ahmet Haluk Manav¹

Doğuş University, Faculty of Arts and Design, Department of Visual Communication Design

ABSTRACT

Research Article

Since cinema has the characteristics of being art and industry together, genre films have existed since the beginning of cinema, and genres have continued to evolve and hybrid genres have emerged in the history of cinema with the interaction of different film genres. The myths that have traditionally spread and can change shape in different societies also diversify in a way reminiscent of the diversification of genres in cinema over time. However, Joseph Campbell, an American literature professor, stated that all myths are different aspects of one and the same story with the concept of "monomytos", which he mentions in his book *The Endless Journey of the Hero* and borrowed from James Joyce's *Finnegans Wake*. Maureen Murdock, who reshaped Campbell's traditional male hero monomite model, established the Heroine Journey model in her 1990 book called *The Heroine's Journey*. In this study, the movie *The Silence of the Lambs*, an hybrid example of thriller and modern film noir, which was revealed by the findings of the research and has a deeply rendered female lead character directed by Jonathan Demme, was chosen as the sample. The film, which tells about the journey of young agent candidate Clarice Starling, was examined through Murdock's model of the Heroine's Journey. In the study, in which document analysis was used as a data collection method and the descriptive analysis method was applied in the analysis of the data obtained, suitability to model of the journey Clarice Starling experienced, whose character development was observed throughout the movie, was examined and tried to be revealed with the findings.

Received: 08.04.2021

Revision received:
24.05.2021

Accepted: 26.05.2021

Published online:
30.05.2021

Key Words: Heroine's journey, cinema genre, the Silence of the Lambs

¹ Corresponding author:

Research Assistant

amanav@dogus.edu.tr

Orcid: 0000-0003-4798-6084

Kadın Kahramanın Yolculuğu Modeli Bağlamında Kuzuların Sessizliği Filmi Üzerine Bir İnceleme

Ahmet Haluk Manav¹

Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü

ÖZ

Araştırma Makalesi

Sinema, sanat ve endüstri olma özelliğini birlikte taşıdığı için tür filmleri sinemanın başlangıcından beri var olmaya türler ise evrim geçirmeye devam etmiş ve zaman içerisinde farklı film türlerinin birbiriyle etkileşimiyle de sinema tarihinde melez türler belirebilmiştir. Türlerin sinemada zamanla çeşitlenmesini anımsatan bir şekilde geleneksel olarak yayılan ve farklı toplumlarda biçim değiştirebilen mitoslar da çeşitlenirler. Ancak Amerikalı bir edebiyat profesörü olan Joseph Campbell, Kahraman'ın Sonsuz Yolculuğu kitabında bahsettiği ve James Joyce'un Finnegans Wake adlı eserinden ödünç almış olduğu "monomitos" kavramı ile tüm mitosların, tek ve aynı öykünün değişik görünümüleri olduğunu belirtmiştir. Campbell'ın söz konusu geleneksel erkek kahraman monomit modelini yeniden şekillendiren Maureen Murdock ise 1990 yılı basımlı *The Heroine's Journey* isimli kitabında Kadın Kahramanın Yolculuğu modelini kurmuştur. Bu çalışmada bir gerilim ve modern kara film melezi örneği olduğu araştırmadan elde edilen bulgularla ortaya konulmuş olan ve Jonathan Demme'nin yönetmiş olduğu derinlikli işlenmiş bir baş kadın karaktere sahip *Kuzuların Sessizliği* filmi örneklem olarak seçilmiştir. Genç ajan adayı Clarice Starling'in yolculuğunu anlatan film, Murdock'ın Kadın Kahramanın Yolculuğu modeli üzerinden okunmuştur. Veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesinin ve elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yönteminin uygulandığı çalışmada, karakter gelişimi film boyunca gözlenen filmin baş kadın karakteri Clarice Starling'in tecrübe ettiği yolculuğunun modele uygunluğu irdelenmiş, bulgularla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Alınma Tarihi:
08.04.2021
Düzeltilmiş Hali Alınma Tarihi: 24.05.2021
Kabul Edilme Tarihi: 26.05.2021
Çevrimiçi Yayınlanma Tarihi: 30.05.2021

Anahtar Kelimeler: Kadın kahramanın yolculuğu, tür sineması, Kuzuların Sessizliği

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Arş. Gör.

amanav@dogus.edu.tr

Orcid: 0000-0003-4798-6084

Giriş

Doğuşundan itibaren sanatsal yönünün yanı sıra sahip olduğu ticari gücü sebebiyle aynı zamanda bir endüstri de olan sinema, daha başlangıcından itibaren ürettiği farklı içeriklerle ortaya çıkan filmlerden ilk aşamada film şirketleri aracılığıyla “tür” kavramını oluşturmaya başlamıştır. Bu bağlamda bir filme tür olarak yaklaşmak, filmi eşsiz bir eser olarak incelemeyi değil, ortak bir sınıflandırmanın üyesi, belli bir tür film olarak incelemeyi gerektirir (Buckland, 2013, s. 129).

Tür filmlerine dair sınıflandırmaları oluştururken birbirinden farklı ölçütler kullanmak mümkündür. Örneğin türler içerisinde eleştirmenler tarafından isimlendirilip geniş kabul gören tek tür Kara Film’dir. Kara Film, Fransız eleştirmenlerinin, kırklı yılların sonlarına yaklaşırken bir kısım Hollywood filminde görsel ve tematik yönlerden ortaklıklar bulunduğu savı ile kullanılan bir ifade olmuştur (Abisel, 1995, s. 56).

Bir başka film türü olan gerilim ise kurgu, senaryo, ses ve ışık gibi sinemasal araçlardan faydalanarak izleyicide psikolojik bir etki yaratabilmeyi hedefler. Bu anlamda gerek kurgu, gerekse diğer sinemasal araçların seyircide herhangi bir duyguyu uyandırması maksadıyla kullanılması insan psikolojisini sinemanın, özellikle de gerilim türünün kullandığı önemli bir kaynak haline getirmiştir (Erol, 2017, s. 114). Böylece gerilim türünün yararlandığı unsurların insan psikolojisi ile yakın ilişkili olması sebebiyle, türün sinemanın ortaya çıkışı kadar eski olduğu da eklenebilir.

Sinemada tür için mühim olan şey, onun tekrar tekrar filmsel anlamda üretilebilmesi ve kendisini toplumsal koşullara göre ayarlayabilmesidir. Fakat türlerin içerik anlamında daha fazla kapsamının arttırılamayacağı veya tükenecekleri ve son bulacakları bir sınır da mevcuttur. Yine de türlerin söz konusu durumuna rağmen özellikleri birbirine karışabilir ve bir başka türün alanına sızabilir (Kolker, 2011, s. 342). Böylece "Film türlerinin birbiriyle karışması sonucunda birkaç film türünün özelliklerini taşıyan melez türler ortaya çıkmıştır" (aktaran Birincioğlu ve Parlayandemir, 2016, s. 13).

Sinemanın ortaya çıkışıyla beraber oluşmaya başlayıp üretilen farklı içeriklere sahip filmler sebebiyle çeşitlenen tür kavramı gibi insanlık tarihinde farklı kültürlerin dünya üzerindeki farklı coğrafyalara yayılması mitos kavramının oluşumuna ve çeşitlenmesine sebep olmuştur. Ancak Amerikalı Edebiyat profesörü ve mitoloji uzmanı yazar Joseph Campbell, 1949 yılında yayımlanan Kahraman’ın Sonsuz Yolculuğu isimli kitabında olay ve yer açısından sonsuz bir çeşitlilik göstermesine rağmen, dünya üzerindeki tüm mitosların hep aynı kalıbı izlediği şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Campbell bahsi geçen kalıba, James Joyce’un Finnegans Wake adlı eserinden ödünç almış olduğu “Monomitos” adını vermiştir. Bu anlamda; O tüm mitosların, tek ve aynı öykünün değişik görünüşleri olduğunu belirtir (Tecimer, 2006, s. 107).

Jungçu bir terapist olan Maureen Murdock, 1990 yılı basımlı The Heroine’s Journey isimli kitabında Campbell’in geleneksel anlamda erkek kahraman mitosunun “erkeği merkezine alan” durumunu tekrar biçimlendirir ve kadınlar için modern anlayışa sahip, kadınların modern dönemde arzularına, mücadelelerine ve de özel ihtiyaçlarına seslenen Kadın Kahramanın Yolculuğu modelini kurar (Indick, 2011, s. 198).

Bu çalışmada Kuzuların Sessizliği filminin baş kadın karakteri Clarice Starling’in ve film boyunca yaşadığı karakter gelişiminin, Maureen Murdock’ın Kadın Kahramanın Yolculuğu modelinde işlenebilmesi için uygun bir örneklem oluşturduğu görülmüştür. Böylelikle betimsel analiz ve yorumlayıcı bir yaklaşımla araştırmadan elde edilen tüm bulgular ışığında farklı türlerden içerdiği uyuşmaları nedeniyle melez tür filmi özellikleri taşıdığı görülen filmde, ilgili modelin aşamalarına göre genç Clarice Starling’in bir öğrenci olarak çıktığı yolculuğunu ajan olarak tamamlarken geçirmiş olduğu evreler ortaya konabilmiştir.

Yöntem

Model

Yönetmenliğini Jonathan Demme'nin gerçekleştirdiği, Thomas Harris'in aynı isimli romanından uyarlanan beş Akademi Ödüllü Kuzuların Sessizliği filminin örneklem olarak seçilerek Maureen Murdock'ın Kadın Kahramanın Yolculuğu modeli bağlamında incelendiği bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmada elde edilen veriler genellikle sayısal olmayıp, araştırmacının gözlem, görüşmeler, doğal ortamlarda yapılan kayıtlar, belgeler ve eserlerden elde ettiği verilere dayanır ve veriler yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alınır.

Veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesinin kullanıldığı çalışmada kullanılan nitel veri analizi yöntemi ise betimsel analizdir. Betimsel analiz, içerik analizine göre daha yüzeysel olup daha çok araştırmacının kavramsal yapısının önceden açık bir şekilde belirlenmiş olduğu araştırmalarda yararlanır. Betimsel analizde ulaşılmak istenen sonuç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır. Bu sebeple elde edilen veriler, öncelikle sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Gerçekleştirilen bu betimlemeler açıklanır, yorumlanır, sebep-sonuç ilişkileri araştırılır ve böylece birtakım sonuçlara ulaşılmış olur (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239-240). Bu araştırmada da söz konusu model ve sinemada tür kavramları seçimleriyle betimsel analizin tematik çerçevesi oluşturularak çalışmanın alt yapısı meydana getirilmiş ve ilgili başlıklar aracılığıyla filmde elde edilen tüm bulgular düzenlenerek yorumlanmış bir şekilde çözümlenme ve sonuç kısımlarında yer almıştır.

Evren ve Örneklem

Kadın kahraman filmleri içerisinde Kadın Kahramanın Yolculuğu modelinin uygulanması için seçilen örneklem, Kuzuların Sessizliği filmidir. Filmde genç bir akademi öğrencisi olarak yolculuğuna başlayan Clarice Starling'in bir ajan olarak tamamladığı bu yolculuğunda karakterin geçtiği aşamaların belirgin bir şekilde, filmin senaryosu bir roman uyarlaması olduğu için karakterin derinlikli olarak filmde işlenebilmiş olması da bu durumda önemli bir etkidir, gözlemlenebilmesi bu filmin seçilmesinde belirleyici olmuştur.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması istenen olgular ile ilgili bilgileri içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsamaktadır. Ayrıca bahsi geçen yazılı kaynaklar ile birlikte film, video ve fotoğraf gibi materyallerde, birçok durumda gözlem, görüşme veya doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleri ile birlikte ek veri kaynakları olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189-190). Bu anlamda yazılı kaynaklar olarak kitaplar, süreli yayınlar ve tezlerden faydalanılmıştır. Ayrıca ek veri kaynakları olarak, Kuzuların Sessizliği filminden alınan ekran görüntüleri ile çalışmadan elde edilen bulgular desteklenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın omurgasını oluşturan Kadın Kahramanın Yolculuğu modeli ve de Tür Sineması üzerine çalışmalar için Ulusal Tez Merkezi, ilgili dizinler ve kitaplar taranmış var olan literatüre ulaşılarak çalışmanın akademik altyapısı oluşturulmuştur. Kuzuların Sessizliği filmi ve filmde alınmış fotoğraflar olan ekran görüntüleri ile de ek veri kaynakları elde edilmiştir. Böylece araştırmacının güvenilirliği artırılmış, betimsel analiz yöntemiyle tür sinemasına dair uyuşmalar ve "Kadın Kahramanın Yolculuğu" modeli ile modelin içerdiği on evre üzerinden elde edilen bulgular filme uygulanarak çözümlenme gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Kuzuların Sessizliği filmi için öncelikle Tür Sineması üzerine bir literatür taraması yapılmış ve çalışma içerisinde gelişiminden bahsedilmiştir. Daha sonra çalışmanın omurgasını oluşturan ve Joseph Campbell'in "Kahramanın Sonsuz Yolculuğu" monomit modeli üzerine kurulmuş olan Maureen Murdock'ın "Kadın Kahramanın Yolculuğu" modeli tanıtılmıştır. Böylece filmin ait olduğu türlere ilişkin uyuşmaları ile bir gerilim ve modern kara film melezi örneği olduğu görülmüş ve söz konusu modelin içerdiği aşamalar film ve kahramanı üzerinde gözlemlenerek çalışmanın geçerliği teyit edilebilmiştir.

Tür Sineması Üzerine

Sinemanın ortaya çıktığı ilk dönemlerde bazı film şirketleri gösterime soktukları filmleri sınıflandırırken kendi isteklerine ve dönemin koşullarına göre filmlerine "dramatik, manzara, tarihi" gibi farklı farklı tür isimleri koymuşlardır. Ancak genel anlamıyla sinemada üç temel tür olarak belgesel, kurmaca ve avangart filmleri ayrımı yapılmakta olup bir yandan da ağılatı, güldürü, dram gibi klasik anlatı türlerine göre de bir sınıflandırma gerçekleştirmek mümkündür (Abisel, 1995, s. 47). Sinema hem bir sanat hem de bir endüstri olup yönetmenlerin sanatsal dışavurumu ise bu iki ucun arasındaki gidiş gelişler içinde gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda sinema filmlerine tecimsel açıdan yaklaşıldığında izleyici talep ettiği türden filmlere bilet alıp para vererek film yapımcısını benzer unsurlar içeren filmler çekmeye zorlamıştır. Bunun sonucunda yapımcı ve izleyicinin etkileşimi ile belli içerikler ve ortak anlatım gelenekleri oluşmuştur. Kısacası film türü seyirci istekleri ve endüstriyel üretim biçiminin şartları tarafından belirlenerek üretilmek durumundadır (Özden, 2014, s. 216-217). Judith Hess Wright'a göre de (2003) tür filmleri, üç önemli özelliğe sahiptir. Bunlardan ilki, bu filmler hiçbir zaman mevcut sosyal ve politik sorunlarla doğrudan ilgilenmezler. İkincisi, bunların tümü şu anda olmayan farklı bir anda meydana gelirler. Örneğin westernler ve korku filmleri geçmişte geçer; bilim kurgu filmleri, tanımı gereği, ileriki bir zamanda gerçekleşir. Üçüncüsü, anlatımın gerçekleştiği toplum çok basittir ve filmlerde dramatik bir güç olarak işlev görmez; sadece birkaç oyuncunun filmin sunduğu temel sorunu çözdüğü bir zemin olarak var olur.

Tür filmlerinin izleyiciye yaygın bir şekilde teşhir edilmesi ve film yapımcılarının popüler biçimlere izleyicilerin ilgisini sürdürme talebi, şayet tür canlılığını ve kültürel anlamda önemini korumak istiyorsa, genel uyuşmaların sürekli değiştirilmesini teşvik eder (Schatz, 2003, s. 99). Douglas Pye'ye göre (2003) bir tür, bireysel bir sanatçının ilgi ve niyetlerine bağlı olarak, son derece geniş bir yelpazede vurgu yapma yeteneğine sahip olabilir. O tür içerisinde herhangi bir veya birden fazla öge, ön planda iken diğerleri tamamen kaybolabilir. Konu, karakter, tema her biri merkezi bir önemde olabilir.

Türler içerisinde genel kabul görmüş bir tür olan Kara Film, Hollywood'un itici ve çürümüş denebilecek bir atmosferde işlediği iç daraltıcı kahramanlarla çektiği suç filmleri çeşitlerine verilen isimdir. Hollywood'un bu klasik Kara Film dönemi, 1940'ların başından 1950'lerin sonuna kadar devam eder. Bu dönemin az aydınlatılmış, loş ve kasvetli siyah beyaz çekilmiş Kara Filmleri, Alman Dışavurumcu sinemasından etkilenir. Diğer taraftan ilk örnekleri oluşturan hikâyeler ve klasik Kara Filmlere yönelik tutum, Büyük Bunalım döneminde Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan suç filmlerinden kaynaklanır (aktaran Yücel, 2019, s. 48). Bu tür, tüm türler içerisinde ayırt edici özelliği olan görsel betimleme stiliyle dikkat çekmektedir. Tür içerisinde yer alan sokaklar tehlikeli ve karanlıktır. Mekanlar tehditkardır. Yoğun gölge kullanımları özellikle belirgindir. Ancak örneğin bir kara filmde gündüz zamanı bir çölde çekim yapılırsa bu türün karakteristik görsel betimlemesi

gerçekleşemeyecektir. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı türün uyuşmaları anlambilimsel yapıdan ziyade sözdizimsel yapı için uygundur (Özden, 2014, s. 270).

Biçimsel anlamda kara filmlerde kamera kullanımı çoğunlukla öznel ve izleyici kahramanın gördüğü kadarını bilir. Bu durum seyircinin konumlandırılması adına önemlidir, çünkü öznel kamera kullanımı izleyiciyi kahraman kadar aktif kılar (Döşer, 2013, s. 48). 1950’li yılların sonundan, 1980’li yıllara kadar kara filmlerin sinemadaki varlığında büyük bir düşüş olmuştur. Modern kara filmlerin anılmaya başlandığı yıllarda, 1980 sonrası döneme denk gelmektedir. Kara film, klasik dönemden, modern döneme kadar devamlı evrim geçiren bir tür olmuştur. Bu yeni dönem daha cüretkâr bir yapıda şekillenmektedir. Karakterlerin daha cüretkâr olmasına ilaveten sinemada, cinselliğin de daha baskın duruma geçebildiği gözlenebilir (Döşer, 2013, s. 79-80). Modern dönem için dikkat çekici bir başka durumsa filmlerde detay planlara daha çok yer verilmesidir. Konu edilen objeleri bir planda yakın şekilde izlemek klasik döneme kıyasla daha sık rastlanılan bir durumdur. Modern kara film döneminde, toplum bilimsel olgulardan çok karakterlerin kendi iç psikolojilerine yönelen anlatımların büyük oranda arttığı gözlemlenir. Modern kara filmlerin 90’lı yıllara gelindiğinde sayısal anlamda artış gösterdiği ve bir önceki on yıllık dönemin iki katından fazla örnek verildiği dikkat çekicidir. Gerek Amerika’da gerekse diğer ülke sinemalarında, tercih edilen ve ilgi duyulan bir tür haline dönüşen modern kara filmlerin, modern sinemada yerini belirginleştirdiğini belirtmek mümkündür (Döşer, 2013, s. 92-102). Bu bağlamda bir dedektiflik hikâyesinin modern versiyonu olan Kuzuların Sessizliği filminin 1991 yılında sinemalarda gösterime girmesi anlamlıdır.

Modern dönem kara filmlerde, karakterlerin ölümcül yapıları dikkate alındığında, zihinsel oyunların yanında, cisimleşmiş bir ölümcüllüğün gözlemlenmesi de çoğunlukla görülen bir durumdur. Artık ölümcül kadının elinde bir güç simgesi şeklinde silah sık görülebilmektedir. Klasik dönem örneklerde pek rastlanmayan bu durum, ölümcül kadının dönüşümüne işaret eden bir vurgudur. Daha önce kurban kahramanı kullanan kadın silahı artık eline almıştır ve kimseye de gereksinimi yoktur. Modern kara filmlerde gözlemlendiği kadarıyla yer almaya başlayan yeni bir anlam yaratma aracı da seçici alan derinliğidir. Dar kadrajın tamamı klasik kara filmlerde net kalırken modern dönem örneklerde bazen bir objeyi ön plana çıkarmak için bazen de karakteri yalnızlaştırmak için seçici alan derinliğinin de yer almaya başladığı dikkat çekmektedir. Filmin, gerçekte seyirciyi de aldatmaya yönelik, ustaca işlenmiş, akılcı senaryo yapısı, modern dönem kara filmlerin bir diğer ilginç zihin oyunlarından bir tanesidir (Döşer, 2013, s. 104-119).

“Olumsuz bir şeyler olacaktı” inancıyla korkunun insanda yarattığı kaygı duygusu, gerilim türünün ana temasını oluşturmaktadır. (Özer, 2006, s. 10). Gerilim ise, adım adım artan bir tempoyla seyircide uyandırılan merak ve kaygı olarak tanımlanabilir. Yönetmen izleyiciyi sonucu merak etmeye yönelik bir gerilim yolculuğuna çıkararak göstermek istediği ipuçlarını gösterir. Bu gerilim boyunca izleyici belli bir hedefe doğru şartlandırılır. Gerilimin etkisi uzun bir süre devam etmektedir. Senaryonun sonucunu bilebilmek için filmi dikkatlice takip etmek, ipuçlarını yakalayabilmek izleyiciyi elinde olmadan zihinsel anlamda bir yolculuğa çıkarır. Yönetmen, dilediği gibi izleyiciyi kontrol etmekte ve ondan filmin sonuna kadar sabırla beklemesini istemektedir. Gerilim bu anlamda daha fazla zihinsel bir temele dayanmaktadır. Bununla birlikte bu zihinsel temeller farklı kültür birikimlerinde farklı biçimlerde belirebilir. Gerilimi artıracak öğeler bir toplum yapısında başka bir toplum yapısına göre farklılık içerebilir (Özer, 2006, s. 19).

Örneğin gerilim filmlerinin yetkin yönetmeni Alfred Hitchcock, zihinsel anlamda seyirciyi endişe ve merak ile bekletmeyi sever. Gerilim öğelerini izleyiciye göstererek, ipuçları doğrultusunda izleyici yönlendirir. (Özer, 2006, s. 23). Bu anlamda Hitchcock, masanın altındaki bomba örneğini verir. Masanın etrafında dört kişi beş dakika süresince beyzboldan bahsederken bir bombanın patlamasıyla havaya uçtuklarında seyirciler on saniye

boyunca şoka girecektir. Fakat olayın başında seyircilere masanın altında bir bomba olduğu ve beş dakika içinde patlayacağı bilgisi verilirse beyzbol hakkındaki konuşma gerilimli bir hal alacak, seyircinin duygusu tamamen farklı olacaktır (aktaran Erol, 2017, s. 115).

Kahramanın Yolculuğu

Çalışmalarında Carl Gustav Jung'un yaklaşımını benimseyen bir psikoterapist olan Maureen Murdock, esas olarak kadınların yaşam krizleriyle ve eril dünyanın görevlerini tamamladıktan ve başarılı iş kadınları olduktan sonra bile hayattaki memnuniyetsizlikleriyle ilgileniyordu. Bu krizlerin nedeni, kahraman döngüsünün bir kadının iç dünyasının ihtiyaçlarına karşılık gelmemesiydi. Gerçek dünyada erkeksi müttefikler bulmak için kadını taraflarını reddeden kadınlar bir şekilde yaralandı ve yaşamları boyunca eksik bir parça hissettiler. Maureen Murdock, hastalarından birçok veri topladıktan sonra, psikoloji açısından kadının ihtiyaçlarını belirledi ve bunları kısmen Joseph Campbell'in monomit modeli üzerine kurarak, yeni modeline Kadın Kahramanın Yolculuğu (The Heroine's Journey) ismini verdi (Fidan, 2018, s. 12).

Campbell, Kahramanın Sonsuz Yolculuğu isimli kitabında insanlığın sayısız mitoloji ve dini arasında farklılıklar olduğunu fakat eserinde benzerlikleri referans aldığı ve bu benzerlikler bir kez ortaya çıktığında sözü edilen farklılıkların, yaygın kanının aksine çok daha az olduğunun anlaşılacağını belirtmiştir (Campbell, 2013, s. 10). Temel olarak; bir kahramanın mitolojik serüveninin standart yolu olan ayrılma-erginlenme-dönüş formülüne monomitin çekirdek birimi ismi verilebilir (Campbell, 2013, s. 42). Bir monomitin basit ölçeğinde meydana gelen değişimler tasvirin ötesindedir. Farklı bölümler veya karakterler kaynaşabilir ya da tek bir öge kendini çoğaltabilir ve birçok farklı şekilde tekrar gözlenebilir (Campbell, 2013, s. 274). Campbell'in modeli, "maceraya çağrı" ile başlayıp "yaşama özgürlüğü" ile biten toplam on yedi evreden oluşmaktadır.

Maureen Murdock'a göre (2013), kadın kahramanın yolculuğu, Campbell'in modelini anımsatacak şekilde, sürekli bir gelişim, büyüme ve öğrenme döngüsüdür. Bir anlamda bu yolculuk, kariyer odaklı bir dünyada atılgan olmanın bir gerekliliği olarak "mutluluğunuzu takip edin" kavramını ele alıyor gibi görünmektedir. Murdock, birçok başarılı kadının kariyerlerini erkek kahramanın yolculuğu döngüsüne göre şekillendirdiğini ve onların hedeflerine ulaştıktan sonra gerçekten istemedikleri bir şeye sahip olduklarını fark ettiklerini gözlemlemiştir (Grede, 1991, s. 51).

Campbell'in modelinden farklı olarak toplam on aşamaya ayrılmış kadın kahramanın yolculuğunun ilk evresi olan kadınsılıktan ayrılış, geleneksel kadınsı değerlerin varlığını tanımama ile başlar. Bağımlılık, duyarlılık, zayıflık ve duygusallık ile ilgili kadınsı basmakalıp düşünceler onaylanmaz ve küçük düşürücü kabul edilir (Indick, 2011, s. 198). İkinci evre olan erkekle özdeşleşme, babanın yerini alabilecek veya bilge yaşlı adam arketipinin rolünü oynayan erkek bir yol göstericiyle yolunun kesişmesidir. Üçüncü aşama olan denenmeler yolunda, kahraman kadınsılık üzerine üç yanlış mitin hatasını ortaya koymak zorundadır. Bunlardan ilki olan bağımlılık miti, iki başlı ejderha kadın kahraman tarafından öldürüldüğünde çürütülür. Kadın, bir erkeğe bel bağlamadan hem mesleki yaşamının hem de kişisel hayatının efendisi olabileceğini gösterir. Kadının değerce aşağı olduğu miti, korkunç devin kadın kahraman tarafından öldürülüp, artık kadının rekabet alanında bir erkek kadar güçlü olabildiği ortaya konduğunda çürütülür. Romantik aşk miti, parlak zırhlı şövalye kadın kahraman tarafından öldürüldüğünde çürütülür. Kadın, eski moda "güç durumdaki genç kız" olmadığını ve kurtulmak için yakışıklı ve çekici bir prens ihtiyacı duymadığını göstermiş olur. Dördüncü evre olan yanılsatıcı başarı hediyesi aşamasında kadın kahraman, "kahramanca olana dair yanlış anlayışları" ile karşılaşır. Hem kadın hem erkek alanlarının savunucusu olabileceği üzerine yanlış bir düşünüş biçimi olan süper kadın sırrını yaşamaya çalıştığının farkına varır. Güçlü kadınların "hayır" diyebildiği beşinci aşamada kadın

kahraman, kendisini yapmaya zorladığı gerçekçi olmayan isteklerin bazılarını “hayır” diyerek sahip olduğu yanlış miti çürütür (Indick, 2011, s. 207).

Yolculuğun Tanrıça’yla karşılaşma isimli altıncı evresinde kadın kahraman, ilk evrede ilişkisini kestiği Tanrıça arketipinin farklı bir versiyonuyla tekrar karşılaşır (Indick, 2011, s. 202). Bu aşama, ruhunun bir zamanlar terk edilmiş dışıl niteliklerle yeniden bütünleşmesini arayan gelecekteki kahramanın bir başlangıç sürecidir (Fidan, 2018, s. 34). Kadınsılıkla yeniden ilişki kurmanın acilen arzulandığı yedinci evrede, kahraman benliği içerisinde bütünleştirme gereksinimi hissettiği duygu, duyarlılık, tutku ve kadınsı güzelliğin sembolü olan anima arketipiyle rastlaşır (Indick, 2011, s. 208). İçindeki dışıyla yeniden bağlantı kurmak için acil bir özlem duyar. O, kahramanca bir arayış içindeyken kendisinin keşfedilmemiş gizli kısımlarını geliştirme arzusu vardır (Murdock, 2013, s. 110). Anne/kız çocuk bölünmesinin giderildiği sekizinci aşamada, kadınlığa ait çağdaş ve geleneksel versiyonlar arasındaki boşluk kapatılır ve kadın kahraman “bütün” haline gelir. Söz konusu bu boşluk kapatma süreci genellikle sevecen bir aracıyla kolaylaştırılır. İçindeki iyi kalpli erkeği bulmak olan dokuzuncu evrede, kahraman çoğu kez hassas bir erkek aşk ilişkisinin yansıttığı kendi animus arketipiyle rastlaşarak onu bütünler. Artık son evre olan İkiliğin ötesi aşamasında kadın kahraman bütün arketiplerini bütünleştirmiştir. Bir “bütünlük” duygusuna sahip olan kahraman psikolojik dengesini bulmuştur. O, artık tam gelişmiş olarak hem erkeksi hem kadınsı kahraman özelliklerinin çift cinsiyetli dengesinin sembolü olur (Indick, 2011, s. 208).

Ancak William Indick’in de (2011) işaret ettiği üzere, söz konusu tüm evreler bir programı veya formülü değil, yapısal öğeleri belirttiğinden tıpkı her erkek kahraman filminin Campbell’in modelindeki evrelerin tümünü ya da çoğunu içermesinin beklenemeyeceği gibi paralel bir yaklaşımla, her kadın kahraman filminin Campbell’in modeli ile aynı yapısal çatı üzerine kurulmuş olan Murdock’ın modelinin her evresini içermesi de beklenmemelidir.

Kuzuların Sessizliği Filminin Çözümlemesi

Thomas Harris’in aynı isimli romanından uyarlanan Kuzuların Sessizliği filminde, genç FBI ajanı adayı Clarice Starling, işlenmiş olduğu suçları sebebiyle adli bir hastanede gözetim altında tutulan ve de yamyam bir seri katil olan Hannibal Lecter ile görüşmek üzere departman amiri tarafından görevlendirilir. Daha sonra bu görüşmesine amiri Jack Crawford tarafından diğer bir seri katil olan ve cinayetlerine devam eden Buffalo Bill’i yakalamak için bilgi toplaması adına bilinçli gönderildiği ortaya çıkar. Aynı zamanda zeki bir psikiyatrist olan katil Doktor Hannibal Lecter ise yeni tanıştığı genç Clarice Starling’den etkilenir ve ona Buffalo Bill’i yakalaması için yardım etmeye karar verir.

Filmde genç öğrenci Clarice Starling’in bir seri katil cinayet zincirini çözmesi için başka bir seri katilden yardım almasına ve filmin sonunda yolculuğunu bir FBI ajanı olarak tamamladığına şahit olunur. Bu gerçekleştirdiği zor görevinin yanı sıra filmin açılışından itibaren Clarice’in erkek egemen bir dünyada yer almak için yoğun çaba göstermek zorunda olduğu da görülür. Amiri onu çağırdığında yanına gitmek için erkek meslektaşları ile dolu asansörün içine binmesi ve onların bakışlarına maruz kalması kadın kahramanın erkeklerle dolu bu dünyada zor bir yolculuğunun geçeceğine dair bir başka işarettir. Amirinin ofisinde geçen sahnede onunla olan konuşmalarının çoğu kara filmlerde sıklıkla tercih edilen kamera açısı olan öznel kamera açısı ile çekilmiştir. Yönetmenin bu öznel kamera tercihi ile film boyunca karşılaşılacaktır. Clarice, yeni göreviyle adli hastaneye gider ve hastane müdürü Dr. Frederick Chilton ile tanışır. Doktor Chilton ona gidecekleri seri katil ile olan görüşmesinde çok dikkatli olmasını tembih eder. Clarice, yamyam Doktor Hannibal Lecter ile görüşmeye hüccesine iner. Onunla kısa bir süre görüşüp hüccesinden ayrılırken yan hücredeki hastalardan biri Clarice’in üzerine spermini atar. Hemen sonrasında tansiyonu yükselen ortamda Lecter ona “işinde terfi edebilmesi” için olduğunu belirterek bir ipucu verir. Genç bir kadın olan

Clarice, yaşadığı o anki travma ile yolculuğunda ilk evresi olan Kadınsılıktan Ayrılış evresine geçer. O andan itibaren karşılaştığı zorluklara karşı artık daha gözüpek olacaktır. İçine girmiş olduğu bu kararlı hal, takip eden atış parkuru sahnesinde silah atış eğitiminde açıkça görülür. Kadının elinde bir güç simgesi şeklinde silah olması modern dönem kara filmlerde gözlemlenen bir durumdur.

Resim 1. Starling Elindeki Güç Simgesi Silahıyla Atış Parkurunda

Ancak O, hala saha deneyimi olmayan bir öğrencidir. Lecter'ın verdiği ipucundan yararlanan Clarice, uzun yıllardır kimsenin uğramadığı kiralanan bir depoya gider ve pastan sıkışmış deponun kapısını aralamayı başarır. Bu sahnede filmin yönetmeni, Hitchcock'un izlediği yol olan gerilim öğelerini izleyiciye göstererek ipuçları doğrultusunda seyirciyi yönlendirmesi gibi, deponun içerisinde yarattığı gerilim dolu atmosfer ve Clarice'in depoda kesik bir baş bulması ile izleyiciyi yeni gelişmelerle yönlendirir.

Clarice, Lecter'a tekrar giderek bu başın kime ait olduğunu sorar. Lecter ise aradıkları seri katil olan Buffalo Bill'in psikolojik profilini ister ve bu şartıyla beraber ona yardım edeceğini söyler. Bu aşamada kadın kahramanın yolculuğunun ikinci evresi olan Erkeklerle Özdeşleşme evresinde Clarice'in kendisine rehberlik edecek yeni bir yol gösterici olarak Dr. Hannibal Lecter'ı kabul ettiği söylenebilir. Bu anlamda filmi incelemeye değer kılan önemli hususlardan biri de bu anlatıdaki özdeşleşilecek akıllı yaşlı adam arketipinin kötü bir karaktere (yamyam bir doktora) verilmiş olmasıdır.

Clarice, cesedi bulunan bir kurban haberiyle Batı Virginia'ya yolculuk eder. Amiriyle beraber bir cenaze evine gelirler. Orada yine erkeklerin arasında tek başına bir kadın durumunda kendisini bulur. Ancak cenaze evindeki otopside diğerlerinin fark edemediği bir şeyi, kurbanın boğazındaki kozayı bulur ve yolculuğundaki üçüncü evre olan Denenmeler Yolunda başarıyla ilerler. O, Buffalo Bill'i yakalayıp öldürerek de kadının değerce aşağı olduğu mitini kırıp, acımasız devi öldürmeyi başarmış olacaktır. Ulusal bir televizyon kanalında Buffalo Bill'in son kaçırdığı kurbanının senatörün kızı olduğu duyurulduğunda Clarice, Lecter'a Bill'in yakalanması için vereceği bilgiler karşısında vazgeçemeyeceği bir teklifle gider. Buna karşılık Lecter'da başka bir teklif sunar. Vereceği her bilgiye karşılık Clarice'in yaşamından bir bilgi paylaşmasını ister. Bunun üzerine Clarice tüm hayatını yavaş yavaş anlatmaya başlar. Lecter'ın o sahnede Starling'den duydukları ile gözlerinin dolması etkileyici bir ayrıntıdır.

Bu sahne ile dördüncü evre olan Yanılsatıcı Başarı Hediyesi evresini yaşayan yüksek özgüvenli genç Clarice'in hesap etmediği bir şey vardır, hastane müdürü Dr. Chilton paylaşılan tüm bilgileri bir ses kayıt alma cihazıyla gizlice dinliyordur. Takip eden sahne olan seri katilin evinde oluşturulan mizansen, korkunun insanda yarattığı kaygı duygusu ile beraber gerilim etkisini filmde yoğun bir şekilde hissettirir. Ayrıca sahne içerisinde yer alan katilin kaçırdığı senatörün kızının içinde bulunduğu kuyudan daha önce çıkıp kaçmaya çalışan bir

kurbanın taş duvara takılıp kalan tırnağına yapılan detay plan ve ardından gelen Dr. Chilton'ın kalemine yapılan yine detay plan vurgusu modern dönem kara filmlerde sık rastlanılan bir durumdur.

Dr. Chilton görüşmeyi dinledikten sonra Lecter'ın yanına gelir ve ona gerçek bir teklif sunacağını belirtir ve Lecter'ın talebi üzerine onu senatör ile görüştürür. Lecter senatör ile konuşmasında hem bilgi verir hem de taciz edici şekilde ahlaksızca konuşur. Onun bu tutumu, yoğun bir şekilde id enerjileri ile yaşayan seri katillerin cinsel haz ile saldırgan davranışları birleştirme eğilimlerinden kaynaklanır (İndick, 2011, s. 18). Memphis'de Lecter'ın özel bir mekânda hapis tutulduğu yere gelen Clarice yaşamından çocukluğuna dair anılarını paylaşmaya devam eder. Lecter ondan duyduklarından yine derinden etkilenip duygulanmıştır. Bu durum modern kara filmlerde karakterlerin kendi iç psikolojisine, ruh haline yönelen anlatımın yüksek düzeyde artmasına bir örnektir. FBI Akademisi'nden arkadaşı Ardelia Mapp ile akademi yurdunda baş başa geçen sahneleri Clarice'in *Tanrıça'yla Karşılaşma* evresini oluşturur. Söz konusu tanrıça arketipi ise filmin ikinci yarısından itibaren bir süre ilişkisinin kesilmiş olduğu meslektaşısı olan Ardelia'dır. Lecter'ın tutukluluk halinden kaçmış olduğunu ve senatörün kızını kurtarmak için çok az zamanlarının kaldığını bilen endişeli Clarice, Lecter ile son karşılaşmasında ondan duyduğu kelimeler üzerine Ardelia ile uzun uzun düşünür ve ilk kaçırılan kız üzerinden gerekli olan eksik parçayı bulmayı başarır.

Resim 2. Starling Akademi Yurdunda Ardelia ile Beraber

Bu bağlamda Murdock'ın da bu evre için vurgulamış olduğu gibi, “İniş bir zorunluluktur; hepimiz bundan kaçınmaya çalışırız ama hayatımızın bir noktasında derinliklerimize yolculuk ederiz.” (Murdock, 2013, s. 91) ifadesi anlamlıdır.

Clarice, Ohio'ya giderek Ardelia ile buldukları izi takip etmeye başlar. Ohio'da ilk kaçırılan kız olan Fredrica Bimmel'in evindeki ve odasındaki detay çekimlerin fazlalığı dikkat çekicidir. Bimmel'in bir arkadaşı vasıtasıyla Buffalo Bill'in yaşadığı evi bulur. Evin içinde bulunduğu sokak ve civarı çok tenha bir yerde bulunuyor olup tehditkâr bir görünüme sahiptir. Gündüz çekimi olmasına rağmen ıssızlık ve yalıtılmışlık hissi gece çekimindeki bir kara film örneği kadar yoğundur. Özellikle evin içinde yer alan çekimlerde güçlü kontrast kullanımı ile yoğun gölge kullanımları çok belirgindir. Katilin evinin içerisinde geçen bu sahnelerde Clarice içindeki atılgan ve “vahşi kadın” ile temas edip *Kadınsılıkla Acilen Yeniden Bağlantı Kurma Arzusu*'na sahip olarak yolculuğunda yedince evreye girmiştir. Bu safhada bütünleştiği anima arketipi ise freudyan anlamda fallik bir obje olan silahıdır. Artık kendisinin keşfedilmemiş gizli kısımlarına bir yolculuk yapmak üzeredir. Clarice katili yakalamaya çalışır ama elinden kaçarır. Takip eden planlarda öznel kamera açısı kullanımı sık gerçekleşir. Kara filmlerin bir özelliği olan bu durum izleyiciyi kahraman kadar aktif kılar. Ardından genç ajan adayı bodrumda katilin evin elektriğini kesmesiyle karanlıklar içerisinde

kalır ve bu kör haliyle bir çıkış yolu bulmaya çalışır. Filmin doruk noktası aşamasında karanlık ile izleyicide yaratılan bu psikolojik etkiyle gerilim seviyesi en üst noktasına ulaşmaktadır. Tüm bu zorluklara rağmen Clarice en sonunda Buffalo Bill'i tek başına öldürmeyi başarır.

Resim 3. Starling Karanlıkta Çaresiz Bir Durumda

Filmin sonuç bölümünde Clarice artık son evre olan *İkiliğin Ötesi*'ndedir. O, artık iki dünyanın da efendisidir. Hem yeni bir ajan olarak iş dünyasında başarıya ulaşmış hem de kişisel dünyasında sevdiği arkadaşlarının mutluluğuyla tatmin olmuştur. Böylece Clarice, dengeli bir hayat kurmayı başararak çıkmış olduğu yolculuğunu tamamlamış olur.

Sonuç ve Tartışma

Aynı isimli romandan uyarlanan Kuzuların Sessizliği filmini ele alan bu araştırma, Maureen Murdock'un literatüre Joseph Campbell'ın *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* modelinden esinlenerek kazandırmış olduğu ve 1990 yılı basımlı *The Heroine's Journey* isimli kitabında bahsettiği *Kadın Kahramanın Yolculuğu* monomit modeli üzerine kurulmuştur. Daha geniş bir açıdan bakılırsa, hikâye anlatımının en önemli kısmı hikâyenin kahramanıdır. Kahramanın yolculuğunu anlatan bu hikâye yapısı genel olarak yüzyıllardır değişmemiştir (Sayıcı, 2019, s.836). Bu anlamda filmdeki kadın kahramanın yolculuğu da var olan bu yapının bir uzantısı olarak düşünülebilir.

Tür sinemasının başlangıcının izleri sinemanın ilk dönemlerine kadar uzansa da Hollywood'un klasik kara film döneminin 1940'ların başından itibaren başladığı genel kabul görmektedir. Modern kara film dönemi ise 1980'lerden itibaren belli filmlerde stil ve içerik anlamında evrilerek görülmeye başlanır. Kuzuların Sessizliği filminde sıklıkla yer alan öznel kamera açısı kullanımları, detay planların bolluğu, tekinsiz mekân tasarımları, güçlü kontrast ışık ve yoğun gölge kullanımları, karakterlerin duygu durumlarına, iç psikolojilerine yapılan vurgular modern dönem kara filmlerin özelliklerindedir.

Seyirciler tür filmlerini izlerken o türe ait beklentileri önceden oluşmuş olur ve filmi seyrederken olay örgüsünün bu yönde gelişeceğini beklerler (Altman, 2003, s.327). Örneğin temel uyuşumlarından biri dramatik yapının gerektirdiği şekilde izleyicinin psikolojisini yönlendirmek olan gerilim türü bunu kurgu, ses ve ışık gibi sinemasal imkanlardan yararlanarak gerçekleştirir. Bu imkanlar ile film süresince giderek artan bir tempo yaratılarak, zaman zaman verilen ipuçları ile birlikte, seyircide bir merak ve kaygı duygusu uyandırılır. Kuzuların Sessizliği filminde de Altman'ın bahsi geçen saptamasını anımsatacak bir şekilde, bahsi geçen durumları seyircinin gözlemlemesi mümkündür. Örneğin filmde FBI ajanı adayı Clarice'in keşfettiği (aslında izleyici için verilmiş olan) ipucu ile beraber kiralanmış eski depo

sahnesinde ve seri katilin yaşadığı eve ait özenle oluşturulmuş mizansen ile gerilim öğeleri başarılı bir şekilde yaratılmıştır. Özellikle filmin doruk noktasındaki karanlıkta geçen çekimler ile izleyicide oluşturulan psikolojik etkiyle gerilim düzeyi en üst noktasına çıkarılmıştır.

Çalışma boyunca kurulmuş olan tematik çerçeve üzerinden betimsel analiz ve yorumlayıcı bir yaklaşımla elde edilen bulgular ışığında farklı türlerden içerdiği uyuşmaları nedeniyle bir gerilim ve modern kara film melezi örneği olduğu görülen filmde, Maureen Murdock'ın modeline göre genç Clarice Starling'in film süresince geçirmiş olduğu aşamalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu anlamda yapısal bir yaklaşıma sahip olan Kadın Kahramanın Yolculuğu modelinin tüm evrelerini yaşamış olmasa da filmin baş karakteri Clarice'in, modele büyük oranda uyan bir şekilde kadınsılıktan ayrılış, erkekle özdeşleşme, denenmeler yolu, yanılsatıcı başarı hediyesi, tanrıça ile karşılaşma, kadınsılıkla acilen yeniden bağlantı kurma arzusu ve ikiliğin ötesi evrelerini de tecrübe ederek bir öğrenci olarak çıkmış olduğu yolculuğunu ajan olarak tamamlamayı başarmış olduğu görülmüştür.

Film çalışmaları üzerine bir başka araştırma içerisinde, kendi tür özelliklerini barındırmakla birlikte farklı türlerle melez ilişkiler içerisine girmiş yol filmlerinden biri olan, 60'lı yılların özgürlükçü ve asi ruhunun sinemadaki başarılı bir yansıması kabul edilebilecek "Easy Rider" filminin Joseph Campbell'ın *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* modelini başarıyla yansıttığı ortaya konulmuştur (Sayıcı, 2019, s.842). Benzer bir yaklaşımla bu çalışma kapsamında "Kuzuların Sessizliği" filminin, Campbell'ın film çözümlerinde çalışıyor olduğu görülebilen modeli ile aynı yapısal çatı üzerine kurulmuş olan Maureen Murdock'ın *Kadın Kahramanın Yolculuğu* modelini başarılı bir şekilde yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Çalışmanın ele aldığı konu başlıkları ve araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre şu önerilerde bulunulabilir;

- İlgili model üzerine kurulmuş daha farklı türlere ait filmlerin çözümlerini içeren çalışmaların sayısı artırılabilir.
- Baş kadın karaktere sahip olan daha çok sayıda film üzerine böyle çalışmalar yapılabilir. Böylece ataeril sistemin hala yoğun olarak yaşanıyor olduğu günümüz dünyasında neden baş kadın kahramana sahip filmlerin az sayıda olduğu üzerine bir farkındalık yaratılabilir.
- Modernist anlatıya sahip sanat sineması filmlerinde ilgili modelin ne derece geçerli olup olmadığı araştırılabilir.
- Edebi eserlerden uyarılma filmler üzerine daha fazla bu kapsamda çalışmalar yapılmasının alan yazın açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Abisel, N. (1995). *Popüler sinema ve türler*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Altman, R. (2003). Sinema ve tür. G. N. Smith (Ed.). *Dünya Sinema Tarihi* içinde (s. 322-332). İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Birincioğlu, Y. D. ve Parlayandemir, G. (2016). Yapıtsal/Bağlamsal film eleştirisi: Tür ve auteur eleştirilerini birlikte düşünmek. Y. D. Birincioğlu ve G. Parlayandemir (Ed.). *Tür(k) sinemasında auteursler 2000 sonrası Türk sinemasında türler ve yönetmenler* içinde (s. 1–20). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Buckland, W. (2013). *Sinemayı anlamak*. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Campbell, J. (2013). *Kahramanın sonsuz yolculuğu*. İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Döşer, İ. R. (2013). *Bir tür olarak kara film ve günümüz sinemasına etkileri* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 350843).
- Erol, V. (2017). Bilinçaltı direksiyona geçtiğinde - Gerilim sinemasında psikanalitik alt metinler: Duel örneği. *SineFilozofi*, 2, 112-136. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/>
- Fidan, N. (2018). *The heroine's journey in Hunger Games* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 506835).
- Grede, C. (1991). Bashing Joseph Campbell: Is he now the hero of a thousand spaces? *Mythlore*, 18, 50-52. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/>
- Indick, W. (2011). *Senaryo yazarları için psikoloji*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Kolker, R. (2011). *Film, biçim ve kültür*. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Murdock, M. (2013). *The heroine's journey*. Boston: Shambhala Publications, Inc.
- Özden, Z. (2014). *Film eleştirisi, film eleştirisinde temel yaklaşımlar ve tür filmi eleştirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özer, Y. (2006). *Sinemada korku ve gerilim türleri: Alfred Hitchcock sinemasında gerilim oluşturulması* (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 189272).
- Pye, D. (2003). The western (genre and movies). B. K. Grant (Ed.). *Film genre reader III* içinde (s. 203-218). Austin: University of Texas Press.
- Sayıcı, F. (2019). Joseph Campbell'ın kahramanın sonsuz yolculuğu modelinin yol filmlerine uygulanması: "Easy Rider" örneği. *İdil*, 8, 831–844. doi: 10.7816/idil-08-59-01
- Schatz, T. (2003). The structural influence: New directions in film genre study. B. K. Grant (Ed.). *Film genre reader III* içinde (s. 203-218). Austin: University of Texas Press.

Tecimer, Ö. (2006). *Sinema modern mitoloji*. İstanbul: Plan B Yayıncılık.

Wright, J. H. (2003). Genre films and the status quo. B. K. Grant (Ed.). *Film genre reader III* içinde (s. 203-218). Austin: University of Texas Press.

Yıldırım. A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, Y. T. (2019). Türk sinemasında kara film ve film öykülerine etkisi. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, 4*, 45-62. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/>